

Sygnatura akt II AKa 465/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 kwietnia 2022 r.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu II Wydział Karny w składzie:

Przewodniczący: SSA Wiesław Pędziwiatr

Sędziowie: SA Jerzy Skorupka /spr./

SA Artur Tomaszewski

Protokolant: Joanna Rowińska

przy udziale Dariusza Sulikowskiego prokuratora Prokuratury (...)

po rozpoznaniu 6 kwietnia 2022 r.

sprawy P. T.

**o odszkodowanie i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę wynikłą z wydania
i wykonania orzeczenia za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego**

na skutek apelacji wniesionej przez wnioskodawcę

od wyroku Sądu Okręgowego w Legnicy

z 8 października 2021 r., sygn. akt III Ko 120/21

I. utrzymuje w mocy zaskarżony wyrok;

II. stwierdza, że wydatki za postępowanie odwoławcze ponosi Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Legnicy wyrokiem z 8 października 2021:

I. na podstawie art. 8 ust. 4 ustawy z 23.02.1991 roku o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu państwa polskiego zasądził od Skarbu Państwa na rzecz P. T. ponad kwotę dotychczas przyznanego odszkodowania i zadośćuczynienia 30.000 zł tytułem zadośćuczynienia za krzywdy wynikłe z wydania wobec wnioskodawcy wyroku Sądu Rejonowego w Lubinie z 12.10.1985 r., II K 780/85, którym został skazany na karę 3 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby 3 lat oraz karę 80.000 zł (przed denominacją) grzywny i wykonania tymczasowego aresztowania w okresie od 10 października do 2 grudnia 1985 r. wraz z ustawowymi odsetkami za zwłokę od dnia uprawomocnienia się wyroku,

II. oddalił dalej idące żądanie wnioskodawcy.

Wyrok ten zaskarżyła pełnomocnik wnioskodawcy r. pr. A. B. w części, to jest co do punktu I co do odsetek oraz co do punktu II w zakresie w jakim oddala dalej idące żądanie odszkodowania ponad kwotę 30.000 zł oraz o odszkodowanie

w całości za krzywdy i szkodę wynikłe z wydania wobec wnioskodawcy przez Sąd Rejonowy w Lubinie wyroku II K 705/85.

Skarżąca zarzuciła obrazę przepisów prawa materialnego i procesowego to jest:

1. art. 8 ust. 1 i 4 w zw. z art. 11 ust. 1 ustawy lutowej w zw. z art. 445§1 i 2 KC oraz art. 448 KC przez błędną ich wykładnię skutkującą bezzasadnym oddaleniem w części wniosku o zasądzenie dodatkowego zadośćuczynienia za krzywdę doznaną przez P. T. na skutek wydania wobec niego przez Sąd Rejonowy w Lubinie wyroku II K 705/85 i wykonywania w sprawie tymczasowego aresztowania pomimo, że zasady słuszności przemawiają za uwzględnieniem wniosku w pełnym zakresie, gdyż uzupełniająca kwota zadośćuczynienia zasądzona przez sąd pierwszej instancji jawi się jako rażąco niska oraz niewspółmierna do rozmiaru doznanych przez wnioskodawcę krzywd i cierpień, ich intensywności i nieodwracalnego charakteru, zaś okoliczności te przemawiają za zasądzeniem na rzecz wnioskodawcy zadośćuczynienia w wyższej wysokości,

2. art. 8 ust. 1 i 4 ustawy lutowej w zw. z art. 445§1 KC przez błędne ich zastosowanie skutkujące uznaniem, że w okolicznościach sprawy sumą odpowiednią uzupełniającego zadośćuczynienia za krzywdę doznaną przez A. T. (tak w apelacji) jest kwota 30.0000 zł, gdy sąd pierwszej instancji nie uwzględnił we właściwy sposób wszystkich istotnych okoliczności, które w sposób wyjątkowy miały wpływ na wymiar krzywdy wnioskodawcy, a w konsekwencji na wysokość zadośćuczynienia, to jest okoliczności osadzenia i warunków, w jakich wnioskodawca odbywał izolację, długość izolacji to jest 53 dni, braku kontaktów z rodziną, zastraszania i bicia, skutków zdrowotnych i psychicznych osadzenia, obawy o dalszą przyszłość, zdrowie i życie, złych warunków bytowych w trakcie pozbawienia wolności, konsekwencji dla zdrowia, skali maltretowania, co doprowadziło do poczucia rażącej niesprawiedliwości przez wnioskodawcę dodatkowo na skutek zasądzenia powyżej wskazanej symbolicznej kwoty zadośćuczynienia wysokości niewspółmiernie niskiej w stosunku do rozmiaru krzywdy doznanej przez wnioskodawcę,

3. art. 8 ust. 1 i 4 ustawy lutowej w zw. z art. 445 KC oraz art. 448 KC przez ich błędną wykładnię i nieuwzględnienie we właściwy sposób wszystkich istotnych okoliczności, które miały wpływ na wymiar krzywdy P. T., a zwłaszcza poczucia rażącej niesprawiedliwości z powodu niesłusznego pozbawienia go wolności w związku z działalnością niepodległościową warunków, w jakich wówczas przebywał, pośrednio – niepewności co do rzeczywistego okresu pozbawienia wolności, sposobu w jaki był traktowany, to jest wielokrotnie przesłuchiwany przez funkcjonariuszy i traktowany ordynarnie, tęsknoty związanej z rozłąką rodzinną, zwolnienia go z pracy uwagi na działalność niepodległościową i braku znalezienia nowego zatrudnienia na podobnym stanowisku oraz ciągłej inwigilacji, a w konsekwencji nieprawidłowe oddalenie wniosku o zadośćuczynienia w dalej dochodzonym w zakresie,

4. art. 7 KPK przez dowolną ocenę dowodów i wyciągnięcie z materiału dowodowego wniosków sprzecznych z zasadami logicznego rozumowania, doświadczenia życiowego i wskazaniem wiedzy, a w konsekwencji błędne przyjęcie, że zasądzona kwota zadośćuczynienia jest odpowiednią, gdy w istocie jest nieadekwatną do okoliczności sprawy, w tym wynikających z zeznań wnioskodawcy, skutkiem czego było zasądzenie zaniżonej w stosunku do znacznego rozmiaru krzywdy wnioskodawcy kwoty uzupełniającego zadośćuczynienia, co prowadzi do poczucia rażącej niesprawiedliwości P. T.,

5. art. 410 KPK przez pominięcie części dowodów, tj. pośrednio, że okres pozbawienia wolności był wyjątkowo dolegliwy, a wnioskodawca doznał szczególnie traumatycznych doznań fizycznych lub psychicznych.

II. obrazę przepisów prawa materialnego i procesowego, to jest:

a) art. 445§1 i 2 KC w zw. z art. 361 KC w zw. z art. 552§1 i 4 KPK przez błędną ich wykładnię i niezastosowanie polegającą na błędnym oddaleniu wniosku w części odnośnie do kwoty 360,32 zł z tytułu szkody doznanej przez wnioskodawcę na skutek niesłusznego pozbawienia wolności i związanych z tym kosztów przygotowania paczek żywnościowych, gdy sąd ograniczył się jedynie do polemiki co do zasady dochodzonej przez wnioskodawcę sumy pieniężnej z tytułu odszkodowania w pełnym zakresie,

b) art. 558 KPK w zw. z art. 322 KPC przez ich niezastosowanie, gdy z ustaleń faktycznych dokonanych przez sąd pierwszej instancji wynika, że wnioskodawca w okresie jego uwięzienia doznał szkody w wysokości wskazanej w złożonym wniosku, a ponadto wnioskodawca wykazał podstawy do zasądzenia pełnej kwoty odszkodowania.

Ponadto zarzucono obrazę przepisów prawa materialnego, to jest art. 481 KC przez jego niezastosowanie i nieprzyznanie od zasądzonych sum odsetek ustawowych za opóźnienie liczonych od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty, pomimo że takie żądanie zostało zgłoszone we wniosku o zadośćuczynienia i odszkodowania.

We wniosku odwoławczym skarżąca wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku przez zasądzenie na rzecz wnioskodawcy dalszej kwoty 494.668,79 zł tytułem uzupełniającego zadośćuczynienia za doznaną krzywdę wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty oraz dalszej kwoty 360,32 zł tytułem odszkodowania za doznaną szkodę wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku co do punktu III i przekazanie sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd apelacyjny we Wrocławiu zważył co następuje. Apelacja jest bezzasadna w stopniu wyższym niż oczywisty. Ponadto, żądanie wnioskodawcy pozbawione jest podstawy prawnej.

Jeżeli autorka apelacji uważa, że za dwa miesiące bezprawnego tymczasowego aresztowania wnioskodawcy należy się ponad to, co już uzyskał, jeszcze blisko 500.000 zł, to powinna to publicznie powiedzieć polskiemu społeczeństwu. Powinna publicznie zapytać się, czy za dwa miesiące bezpodstawnego tymczasowego aresztowania powinno przysługiwać zadośćuczynienie w wysokości znacznie przekraczającej 500.000 zł. Autorka apelacji powinna przy tym jasno i wyraźnie stwierdzić, że kwota zadośćuczynienia, której się domaga wynika z rzeczywiście odniesionej krzywdy, a nie z wysokości prowizji, która jej przysługuje od wielkości zasądzonego zadośćuczynienia.

Odnosząc się do zarzutów apelacji należy stwierdzić, że sąd pierwszej instancji prawidłowo ocenił ujawnione w sprawie dowody, a na ich podstawie ustalił fakty zgodne z rzeczywistym stanem rzeczy. Zarzuty są oczywiście bezzasadne, podniesione ze świadomością nienależności dalszego zadośćuczynienia.

Ponadto zważyć należy, że postanowieniem Sądu Wojewódzkiego w Legnicy z 23.05.1994 r., III Ko 72/94 P. T. uzyskał zadośćuczynienie i odszkodowanie w wysokości 5.000.000 zł za oczywiście niesłuszne tymczasowe aresztowanie w sprawie II K 780/85, w której był tymczasowo aresztowany przez okres dwóch miesięcy (k. 15-16 akt III Ko 72/94). Na rozprawie głównej wnioskodawca podał okoliczności mające znaczenie dla ustalenia wysokości odszkodowania. Odnośnie do zadośćuczynienia podał jedynie, że był pozbawiony wolności od 10 października do 2 grudnia 1985 r. Nie mówił o faktach i okolicznościach przywołanych w rozpoznawanej apelacji. We wrześniu 1988 r. wyjechał do Niemiec (k. 6-7 akt III Ko 72/94).

Orzeczenie o zasądzeniu odszkodowania i zadośćuczynienia za niesłuszne tymczasowe aresztowanie było zaskarżone przez P. T. zażaleniem (k. 17 ww. akt). Sąd Apelacyjny we Wrocławiu postanowieniem z dnia 24.06.1994 r., II AKz 172/94 utrzymał w mocy zaskarżone postanowienie (k. 26 ww. akt). Orzeczenie to jest prawomocne formalnie (res iudicata) oraz materialnie (ne bis in idem). Wywołuje zatem taki stan rzeczy, że niedopuszczalne jest orzekanie po raz drugi „o to samo”. Wymienione orzeczenie może być wzruszone jedynie za pomocą nadzwyczajnych środków zaskarżenia w postaci kasacji bądź wznowienia prawomocnie zakończonego postępowania sądowego.

W rozpoznawanej sprawie P. T. domagał się zasądzenia uzupełniającego odszkodowania w wysokości 360,32 zł i zadośćuczynienia w wysokości 524.668,79 za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie. Uwzględniając w części to żądanie Sąd Okręgowy we Wrocławiu na podstawie art. 8 ust. 4 ustawy z 23.02.1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu państwa polskiego, zasądził na rzecz P. T. odszkodowanie i zadośćuczynienie w wysokości 30.000 zł, gdy wymieniony przepis nie stanowi podstawy prawnej do zasądzenia na rzecz wnioskodawcy żadanego (uzupełniającego) odszkodowania i zadośćuczynienia.

Zważyć należy, że warunkiem uzyskania odszkodowania i zadośćuczynienia za działalność na rzecz niepodległego bytu państwa polskiego jest stwierdzenie nieważności orzeczenia, o którym mowa w art. 1 ust. 1 i 2 ustawy lutowej. W wypadku P. T. warunek ten został spełniony, gdyż na skutek rewizji nadzwyczajnej Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 5.09.1993 r., uniewinnił go od popełnienia przypisanego mu czynu z dekretu Rady Państwa z 12.12.1981 r. o stanie wojennym. Wymieniony wyrok został wydany pod rządem ustawy lutowej, która została uchwalona w dniu 23 lutego 1991 r. Zatem, stosownie do art. 2 ust. 1 ustawy lutowej, uniewinnienie P. T. przez Sąd Najwyższy w trybie rewizji nadzwyczajnej należy uznać za równoznaczne ze stwierdzeniem nieważności orzeczenia, o którym mowa w art. 1 ust. 1 i 2 ustawy lutowej.

Dalej należy zważyć, że stosownie do art. 8 ust. 1 ustawy lutowej, osobie, wobec której stwierdzono nieważność orzeczenia albo wydano decyzję o internowaniu w związku z wprowadzeniem w dniu 13.12.1981 r. w Polsce stanu wojennego, przysługuje od Skarbu Państwa odszkodowanie za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę wynikłe z wydania lub wykonania orzeczenia albo decyzji. W razie śmierci tej osoby uprawnienie to przechodzi na małżonka, dzieci i rodziców.

Po wydaniu przez Sąd Najwyższy wskazanego wcześniej wyroku uniewinniającego, P. T., na podstawie art. 487§4 KPK z 1969 r. wystąpił z wnioskiem o zasądzenie odszkodowania i zadośćuczynienia za niesłuszne tymczasem aresztowanie. Sąd Wojewódzki w Legnicy postanowieniem z 23.05.1994 r., III Ko 72/94 z 5.03.1993 r. uwzględnił ten wniosek, zasądając podane wcześniej wartości.

Odnotować więc należy, że stosownie do art. 11 ust. 1 ustawy lutowej przepis art. 8 ma odpowiednie zastosowanie również wobec osób, co do których zachodzą przesłanki do stwierdzenia nieważności orzeczenia, jeżeli oskarżonego uniewinniono lub postępowanie umorzono z powodów, o których mowa w art. 17§1 pkt 1 i 2 KPK **i nie zostało prawomocnie zasądzone odszkodowanie i zadośćuczynienie**, a osoby te były zatrzymane lub tymczasowo aresztowane.

Wynika stąd, że **przepis art. 11 ust. 1 ustawy lutowej umożliwia zatem dochodzenie odszkodowania i zadośćuczynienia przez osoby, które zostały uniewinnione w drodze nadzwyczajnych środków zaskarżenia, jeżeli orzeczenie uniewinniające zostało wydane przed wejściem w życie ustawy lutowej w wersji pierwotnej bądź zmienionej ustawą z 19.09.2007 r. Warunkiem zastosowania przepisu art. 11 ust. 1 ustawy lutowej jest zatem brak prawomocnego orzeczenia o odszkodowaniu i zadośćuczynieniu w stosunku do osoby, która była zatrzymana lub tymczasowo aresztowana, a co do której występują przesłanki do uznania, że czyn, za który została skazana podpada pod art. 1 ust. 1 ustawy lutowej** (por. wyr. SA w Lublinie z 9.04.2009 r., II AKa 50/09). Dodać należy, że art. 8 ust. 1 ustawy lutowej obejmuje zakresem normowania wszelkie orzeczenia o uniewinnieniu lub umorzeniu postępowania, niezależnie od tego, czy zostały wydane w tzw. zwykłym trybie, czy na skutek wniesienia nadzwyczajnych środków zaskarżenia, jak w rozpoznawanej sprawie.

W rozpoznawanej sprawie P. T. był tymczasowo aresztowany za czyn związany z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, ale uzyskał za to prawomocnie odszkodowanie i zadośćuczynienie. W takiej sytuacji, przepis art. 8 (w całości) nie ma zastosowania do P. T..

Mając na względzie powyższą uwagę, stwierdzić należy, że **przepis art. 8 ust. 1 ustawy lutowej reguluje sytuację, w której:**

- **zachodzą przesłanki do stwierdzenia nieważności orzeczenia, ale nie może być ono orzeczone z powodu wydania orzeczenia o uniewinnieniu lub umorzeniu postępowania na podstawie art. 17§1 pkt 1 i 2 KPK, a nadto,**
- **nie zostało prawomocnie zasądzone odszkodowanie i zadośćuczynienie, a dane osoby były zatrzymane lub tymczasowo aresztowane** (por. wyr. SN z dnia 23.01.2019 r., V KK 11/18).

W rozpoznawanej sprawie, czyn, za który P. T. został skazany wyczerpuje co prawda kryteria określone w art. 1 ust. 1 ustawy lutowej, ale uzyskał on odszkodowanie i zadośćuczynienie w związku z niesłusznym tymczasowym aresztowaniem. Tym samym, przepis art. 8 ust. 1 ustawy lutowej nie ma zastosowania w stosunku do P. T..

Pozostaje więc do rozważenia kwestia dopuszczalności zasądzenia na rzecz P. T. odszkodowania i zadośćuczynienia na podstawie art. 8 ust. 4 ustawy lutowej, jak przyjął sąd pierwszej instancji. Zważyć zatem należy, że w przepisie art. 8 ust. 4 ustawy lutowej określona została norma, stosownie do której, przepis ust. 1 art. 8 nie ma zastosowania, jeżeli w wyniku rewizji nadzwyczajnej, kasacji lub wznowienia postępowania prawomocnie zasądzono odszkodowanie, chyba że za jego zastosowaniem przemawiają względy słuszności.

Z przepisu art. 8 ust. 4 ustawy lutowej wynika więc, że uniewinnienie lub umorzenie postępowania przed wejściem w życie tej ustawy wobec osób, co do których zachodzą przesłanki do stwierdzenia nieważności orzeczenia, może prowadzić do uzyskania odszkodowania i zadośćuczynienia, ze względu na szczególny charakter działalności tych osób, ale tylko wtedy, jeżeli nie uzyskały one w ogóle odszkodowania i zadośćuczynienia, a były zatrzymane lub tymczasowo aresztowane. Sąd Najwyższy wyraził zaś pogląd, że art. 8 ust. 4 ustawy lutowej dotyczy tylko jednej sytuacji, tj. przeprowadzenia przed wejściem w życie tej ustawy bądź jej zmiany z września 2007 r. postępowania w trybie rewizji nadzwyczajnej, kasacji lub wznowienia postępowania oraz uzyskania w następstwie tych postępowań prawomocnego orzeczenia zasądzającego odszkodowanie (por. wyr. SN z dnia 23.01.2019 r., V KK 11/18). Przenosząc tą uwagę na grunt rozpoznawanej sprawy należy powiedzieć, że P. T. uzyskał prawomocne odszkodowanie i zadośćuczynienie pod rządą ustawy lutowej. Przepis art. 8 ust. 4 tej ustawy nie ma więc zastosowania. Wynika to również z treści art. 11 ust. 1 ustawy lutowej, o czym była wcześniej mowa.

W takim stanie rzeczy należy stwierdzić, że żądanie zasądzenia uzupełniającego (dodatkowego) odszkodowania i zadośćuczynienia za oczywiście niesłuszne tymczasowe aresztowanie jest niedopuszczalne z mocy prawa. Na rzecz wnioskodawcy prawomocnie zasądzono odszkodowanie i zadośćuczynienie z tego tytułu wyrokiem Sądu Wojewódzkiego w Legnicy z 23.05.1994 r., III Ko 72/94 i niedopuszczalne jest orzekanie po drugi raz (na nowo) w tej samej sprawie. Podstawy prawnej zasądzenia dodatkowego odszkodowania nie stanowi przepis art. 8 ust. 4 ustawy lutowej, a uwagi zawarte w apelacji w tej kwestii wynikają z wadliwej wykładni normy wyrażonej w tym przepisie oraz bezrefleksyjnego cytowania wybranych orzeczeń SN i sądów powszechnych. Pomija się zaś te orzeczenia, w których wyraźnie wskazano, że przepis art. 8 ust. 4 ustawy lutowej dotyczy sytuacji, w której zasądzono odszkodowanie w wyniku rewizji nadzwyczajnej, kasacji lub wznowienia postępowania – na podstawie przepisów Kodeksu postępowania karnego, bądź w postępowaniu cywilnym, jeszcze przed wejściem w życie ustawy lutowej.

Mając na względzie wymienione okoliczności, orzeczono, jak na wstępie.

SSA Jerzy Skorupka	SSA Wiesław Pędziwiatr	SSA Artur Tomaszewski
---------------------------	-------------------------------	------------------------------